

บทที่สอง
โลก ชีวิต และ หลักการ

สิ่งที่ผมกล่าวเอาไว้ตามที่เรากำลังพิจารณาในบทที่ผ่านมาจะจริง คือคนเราใช้ความรู้สึกนำทางชีวิตมากกว่าเหตุผล คนที่อ้วนนั้นรู้ว่าที่ตนเองอ้วนก็เพราะความใจปาก แต่มันอกไม่ได้ แปลว่าเหตุผลมี แต่แพ้อารมณ์ความรู้สึก สังเกตไหมครับว่า เวลาเราออกกำลังกาย เราจะรู้สึกผืน ไม่อยากทำ ทั้งที่รู้ว่าทำเช่นนั้นเป็นผลดีต่อสุขภาพ คำแนะนำจากเหตุผลนั้นสวนทางคำแนะนำที่มาจากความรู้สึก ในขณะที่เหตุผลแนะนำให้กินขึ้นเขา ความรู้สึกแนะนำให้อยู่เฉยๆ หรือไม่ก็ลงมาข้างล่าง อย่างผืน คนส่วนใหญ่ในโลกมักทำตามคำชี้แนะของความรู้สึก เราจึงไม่ค่อยออกกำลังกาย ออกกำลังกายไปซื้อเครื่องออกกำลังกาย (น่าจะตามคำแนะนำของเหตุผล) ราคาหลายหมื่น แต่แล้วเครื่องพวกนี้ก็ไม่ได้ใช้ ขึ้นสนิม กองราด ก่อ ซากขุนก็ยอม เพราะไม่ได้ใช้

มีนักปรัชญาอีกคนหนึ่งที่ผมอยากพูดถึง ชื่อคานท์ เป็นคนยุคเดียวกับฮูม เกิดในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน แต่คนนี้เป็นเยอรมัน ส่วนฮูมเป็นคนอังกฤษ คานท์จะได้อ่านฮูมหรือไม่ ผมไม่ไ้ค้น เค้าว่าคงได้อ่าน แนวคิดของคานท์เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์กับเหตุผลนี้สวนทางกับฮูม ท่อไปนี่คือแนวคิดหลักๆของคานท์ตามที่เจ้าตัวเขียนไว้ในหนังสือหลายเล่มของเขา คานท์บอกว่า การที่คนเราเกิดมาเป็นอย่างไร เป็นเรื่องหนึ่ง แต่การที่เราคิดว่าคนที่เกิดมาเป็นอย่างนั้นแล้วสมควรจะไปตามที่เขาสร้างมาให้ เป็นหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง มนุษย์ตามความเห็นของคานท์คือรู้จักถามคำถามนี้ (ไม่อย่างนั้นก็เสียชาติเกิด อันนี้คานท์ไม่ได้พูด ผมเสริมให้เล่นๆ) เอาละ สมมติว่าเรารับว่าสองเรื่องนี้เป็นคนละเรื่อง แล้วใจคานท์บอกว่า การใช้ชีวิตมีสองอย่าง หนึ่งใช้ไปอย่างนั้นแหละ กับใช้อย่างคนมีความคิด หรืออย่างมนุษย์ผู้ประเสริฐ สองทางนี้เราเลือกได้ และเราแต่ละคนต้องเลือกเอง ถามต่อว่า จะเลือกอย่างไร คานท์ตอบว่าก็สังเกตชีวิตสิครับ เอาสักตัวอย่างก็ได้ สมมติเพื่อนพาไปเลี้ยงข้าวที่ภัตตาคารหรู ราคาแพง อาหารแต่ละอย่างอร่อยอย่างบรรดัย เรากินไปได้สักพักก็รู้สึกว่าการพอเพียงแก่ความต้องการของร่างกายแล้ว แต่ปากมันยังอร่อยอยู่ นี่คือการขัดแย้งของสองแนวทางชีวิต ไปรคเลือกเลย คานท์บอกว่า หากเลือกกินต่อ เรากำลังเลือก

ทางชีวิตอย่างปุณฺณคนธรรมดา เหมือนคนส่วนใหญ่ในโลก ที่ให้ความรู้สึกเป็นเครื่องนำทางชีวิต แต่หากเราเลือกที่จะหยุด คานคํบอกว่า เรากําสงเลือกที่จะเดินตามทางของมนุษย์พิเศษ ที่ไม่เหมือนคนส่วนใหญ่

สองทางเลือกนี้ คานคํบอกว่าคนเราสามารถที่จะวินิจฉัยได้ก้วยปัญญาของคนว่าทางไหนเป็นทางที่ประเสริฐ คานคํเป็นนักปรัชญาที่สนใจศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตของมนุษย์อันเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิชาจริยศาสตร์ และเป็นที่ยอมรับในวงการปรัชญาว่าแนวคิดเรื่องการใช้ชีวิตที่คานคํเสนอนั้นเป็นแนวคิดที่สำคัญมากในทางจริยศาสตร์ คานคํเสนอว่าชีวิตที่ดีคือชีวิตที่เดินตามเหตุผล ตรงกันข้าม ชีวิตที่เดินตามอารมณ์ความรู้สึกไม่สามารถเป็นชีวิตที่ดีได้ ใครจะบอกว่าเดินตามความรู้สึกแล้วได้กินอร่อย ได้เพื่อฝูง เพื่อนบางคนอาจมีอำนาจ และเพื่อนพวกนี้อาจลากเราไปเป็นคนมีอำนาจก้วย หากใช้เหตุผลก็อาจไม่มีเพื่อนอย่างนี้ เพราะคนที่จะมาลากเราไปมีอำนาจก้วยกันนั้นเป็นพวกใช้ความรู้สึกนำทางชีวิตใจคานคํบอกที่พูดมานั้นผมรู้ ผมเห็น ท่านก็รู้ ท่านก็เห็น ใครก็รู้ก็เห็นทั้งนั้นแหละ ผมไม่ปฏิเสธหรอก แต่ผมมีคำถามเพื่อให้คิดว่ เดินไปทางนั้นอาจจอาจมีอำนาจ แต่คุณมีชีวิตที่ดีไหม ผมหมายถึงชีวิตที่ดีตามความเป็นมนุษย์ คุณก็รู้คำตอบนี้ครับ

จริยศาสตร์ของคานคํมีใจความหลักว่ ชีวิตที่ประเสริฐต้องเดิน เดินอะไร ก็มีเรื่องเกี่ยวเท่านั้นแหละครับที่ถึงเราไปทางที่คนส่วนใหญ่ไป คืออารมณ์ความรู้สึก เราต้องเดินสิ่งนี้เวลาที่คานคํวิเคราะห์สิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ความรู้สึก เขาพูดละเอียดมากนะครับ อารมณ์บางอย่างชั่วร้าย เราเข้าใจทันที เช่นแม่ที่ไม่เข้าใจลูก ก่นคำลูกเวลาไม่ชอบสิ่งที่ลูกทำ ไม่ถามเลยว่าทำไมลูกทำอย่างนั้น อารมณ์เช่นนี้คานคํบอกว่เป็นของไม่ดี ทุกคนประจักษ์ใจก็ แต่สิ่งที่คานคํเรียกว่าอารมณ์ความรู้สึกนี้รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกที่คนไม่ยอมอาจเห็นว่เป็นของดี เช่นความรักลูก แม่บางคนอาจพูดว่ ฉันทายแทนลูกได้ คานคํบอกว่อย่าพูดอย่างนั้น ต้องใคร่ครองก้วยเหตุผลก่อนว่สมควรตายแทนเขาไหม หากใคร่ครองแล้วในกรณีที่สมควรตาย เช่นลูกมีประโยชน์ต่อโลกมาก แม่ที่แก่และป่วยกระเสาะกระแสะตายแทนก็สมควร แต่ถาลูกเป็นจิกโกที่ชาวบ้านเอือมทั่วกำบล จะตายแทนมันไปหาทำทำไม (อันนี้ผมเคิมสี่สนให้ นะครับ แต่โดยใจความ คานคํเสนออย่างนี้แหละ)

อ่านคานคํแล้วผมนึกถึง เรื่องอคคีสี่ที่พระพุทธเจ้าท่านสอน ความดำเอียงกามทัศนะของพระพุทธเจ้าบางอย่างเกิดจากความรักก็ไ้ นะครับ สิ่งที่ผมอยากฝากให้คิดค้อมีดังนี้ครับ

1. น่าจะเป็นความจริงว่าคนเราส่วนใหญ่ใช้อารมณ์ความรู้สึกนำทางชีวิต และโลกมนุษย์ตามความเป็นจริงก็เป็นโลกของมนุษย์ที่เป็นอย่างนั้น เมื่อมนุษย์เราวินิจฉัยกัน ในนามการเมืองระหว่างประเทศหรือในประเทศ เราไม่ควรคาดหวังว่าคำพูดที่สวยงาม นั้นจะออกมาจากคนที่เวลาทำก็ทำตามที่คุณพูด บางประเทศที่เขยื้อนคตินประเทศอื่นว่า อย่างนี้ อย่างนั้น ขอให้พวกท่านปรับปรุงคน แค่ออกเกิดเหตุการณ์อย่างเดียวกันในประเทศ ของคน คนที่พูดว่าคนอื่นก็ไม่ทำอย่างที่ว่าเขา อันนี้เป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ทั่วไป ในประเทศเราก็ก็น่าจะเห็นอย่างนี้ ผมเสนอเรื่องโลกและชีวิตมนุษย์ในความเป็นจริงถูกนำโดย อารมณ์ความรู้สึก ไม่ใช่เหตุผล คงเพื่อจะเตือนใจพวกเราให้เข้าใจว่าตนเองกำลังอยู่ใน โลกแบบไหน จะได้หวังไม่มากเกินไปที่จะเห็นได้

2. คานท์เห็นด้วยว่าโลกเป็นอย่างนั้น ชีวิตคนเป็นอย่างนั้น แค่คานท์คิดว่า จากข้อเท็จจริงนี้ เรามีทางเลือกสองทางคือ หนึ่ง รับผิดชอบแล้วทำใจ สองรับแต่ไม่ทำใจ คานท์ เชื่อว่าบางสิ่งที่เขยื้อนให้เราเห็น (เราคือทุกคนนะครับ ไม่เฉพาะคนที่คิดเป็นหรือพระอรหันต์) น่าจะบอกว่าในความเป็นจริง มีบางสิ่งที่ยิ่งใหญ่มากในตัวของทุกคน แต่มันยังหลับหรืออ่อน แรงอยู่ คานท์เรียกสิ่งนี้ว่าเหตุผล คนรวยและมีอำนาจอันใดมาโดยไม่ชอบเวลาอยู่คนเดียว ก็รู้ว่าถูแล้ว คนพวกนี้ไม่เคยภูมิใจชีวิตหรอก หากภูมิใจก็เป็นคนบ้า เมื่อไม่บ้าเขาคงรู้ตัว ก็นั่น เราทุกคนมีเชื้อหรือธาตุของความดีงามในตัว จงพัฒนามัน วิธีพัฒนาสิ่งนี้ทำได้ด้วยการ พยายามว่า "ไม่" เวลาที่อารมณ์ความรู้สึกมันมาจุกจิก หากพูดว่าไม่ได้ ที่เคยอ้วนก็จะ ไม่อ้วน ที่เคยป่วยกระเสาะกระแสะก็จะแข็งแรง คนแบบนี้คานท์เรียกว่าเป็นคนสดชื่นจากข้างใน เป็นคนมีชีวิตเป็นระเบียบ สม่่าเสมอ มีหลัก เคารพตน เวลาตายก็ตายสง่างาม แต่ คานท์บอกว่า เราอยู่ในโลกที่คนส่วนใหญ่ไม่เป็นคนมีหลัก ก็นั่นคนมีหลักอาจจน อาจเงี้ยบเหงา เพื่อนฝูงไม่มาก ไม่มีใครมาทาบไปเป็นรัฐมนตรี เป็นคน เราต้องเข้าใจเรื่องนี้นะครับ

ผมอยากฟังความเห็นของท่านผู้อ่านเกี่ยวกับแนวคิดสองแนวนี้ ไม่ต้องเขียนมาบอกผม ก็ได้ ที่ว่าอยากฟังคืออยากฟังท่านพูดกับตัวเองครับ